

DAKTARO AISKAUDA PROTOTIPUI CEMACHUI ŠABADUI – 150

Janina Valančiūtė

Lietuvos medicinos bibliotekos atstovė ryšiams su visuomene

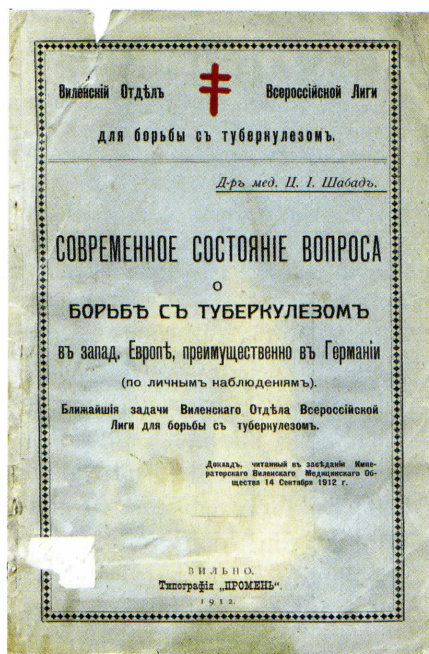
Vilniuje gyvenusio vaikų gydytojo Cemacho Šabado gerumas ir taurumas įkvėpė žinomą rusų rašytoją Kornejų Čiukovskį sukurti pasaką apie Daktarą Aiskaudą. Su C. Šabadu rašytojas susipažino 1912 m., kai į Vilnių atvežė gydyti savo tuberkulioze sergančią dukrelę. Jis pastebėjo, kaip maloniai daktaras priimdavo sergančiuosius, kaip suteikdavo pagalbą ne tik vaistais, bet ir maistu. Rašytojas savo atsiminimuose rašė: „Jis buvo maloniausias žmogus, kokį man teko pažinti. Jis gydė vaikus ir vargšus nemokamai. Jeigu pas jį ateidavo negalaujanti maža mergaitė, dažniausiai vietoje vaistų paskirdavo pieno ir maisto davinį. Kitą dieną galėdavai pamatyti tą pačią mergaitę, pas daktarą atnešusią savo katiną, o po kelių dienų prie jo durų laukdavo jau būrys vaikų.“

Cemachas Šabadas (Tsemakh Zemach Shabad), gimęs 1864 m. vasario 5 d., didesniąją gyvenimo dalį praleido Vilniuje. Lankė Vilniaus realinę gimnaziją. 1881 m. su tėvais persikėlė į Rusijos sostinę, mokėsi Maskvos 2-ojoje gimnazijoje. 1889 m. baigęs Maskvos universiteto medicinos fakultetą gavo vaistininko ir gydytojo diplomą. Rusijoje prasidėjus dėmėtosios šiltinės ir choleros epidemijoms, su medikų grupe išvyko į Tombovo guberniją kovoti su cholera. Stažavosi Bendrosios patologijos institute Maskvoje pas profesorių A. B. Fochtą. Vėliau tobulinosi Vienoje, o 1894 m. apgynė daktaro disertaciją „Pankreatinio išsekimo dėl cukringo šlapinimosi klausimu (*Diabetes mellitus*). Eksperimentiniai tyrimai“ (*К вопросу о панкреатическом сахарном мочеизнурении (Diabetes mellitus). Экспериментальные исследования*). 1895 m. grįžo į Vilnių ir įsidarbino žydų ligoninėje. Prasidėjus choleros epidemijai Švenčionyse, dalyvavo ją likviduojant. 1895 m. priimtas į Vilniaus medicinos draugiją tikruoju nariu, buvo renkamas į valdybą. 1905 m., kai į ligoninę buvo atgabenti caro kareivių sužeisti miestiečiai, jis kreipėsi į miesto policijos viršininką ir griežtai pareikalavo nutraukti neteisėtus veiksmus. Už dalyvavimą revoliuciniuose įvy-

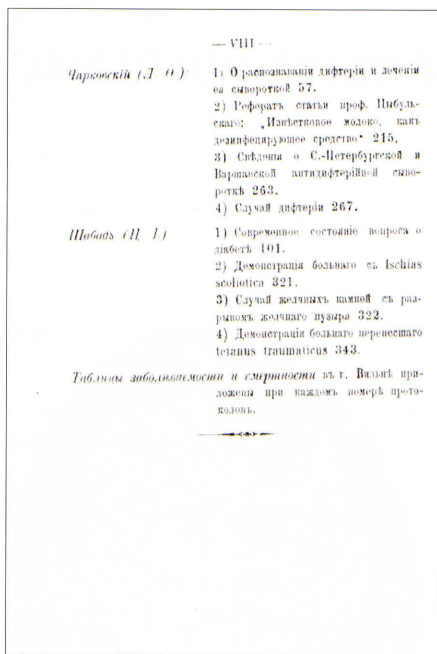

kiuose suimtas ir įkalintas Lukiškių kalėjime, kuriame išbuvo pusmetį. Vilniaus gubernatoriaus slapta rašte Nr. 491 Vilniaus, Kauno ir Gardino generalgubernatoriui teigiama, kad „Daktaras Šabadas, 40 metų, Vilniaus žydų ligoninės ordinatorius, yra „Bundo“ komiteto ir Rusijos socialdemokratų darbininkų partijos narys. Aprūpino pinigais nusikaltamas organizacijas ginklams įsigyti. Kartu su kitais asmenimis organizavo Vilniuje „savigyną“. Labai agitavo rengti ir palaikyti streikus 1905 m. spalio ir gruodžio mėnesiais. Visą laiką rinko pinigus „savigynai“, taip pat geležinkelį bei pašto ir telegrafo streikininkams remti.“ Už tai C. Šabadas nuteistas trejiems metams

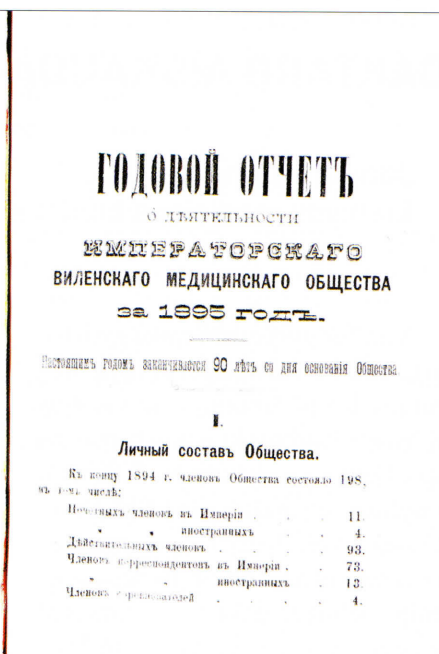
tremties tolimoje Šiaurėje, tačiau nuosprendis pakeistas tremtimi užsienyje. Vėliau jam buvo leista grįžti į Vilnių. 1900 m., praėjus keleriems metams nuo rentgeno spindulių atradimo, C. Šabadas Vilniaus žydų ligoninėje atidarė rentgeno kabinetą. Tai buvo jau trečiasis rentgeno kabinetas Vilniuje. Siaučiant tuberkuliozei C. Šabadas, subūręs įvairių tautybių gydytojus, ragino nedelsiant imtis priemonių. 1911 m. balandžio 16 d. vykusiame Vilniaus medicinos draugijos posėdyje jis perskaitė pranešimą apie Visos Rusijos kovos su tuberkulioze lygos veiklą, papasakojo kovos su tuberkulioze istoriją ir pasidalijo kitų šalių patirtimi. Jo pranešimai išleisti atskirais leidiniais: „Apie dabartinę kovos su tuberkulioze padėtį Vakarų Europoje, daugiausia Vokietijoje (asmeniniai pastebėjimai). Visos Rusijos kovos su tuberkulioze lygos Vilniaus skyriaus artimiausi uždaviniai“ (*Современное состояние вопроса о борьбе с туберкулезом в западной Европе, преимущественно в Германии (по личным наблюдениям). Ближайшие задачи Виленского отдела Всероссийской Лиги для борьбы с туберкулезом*), Vilnius, 1912 m.; „Plaučių tuberkuliozės gydymas (efektyviausi šiuolaikiniai metodai). Pranešimas perskaitytas 1912 m. lapkričio 12 d.“ Vilnius, 1913 m. (*Лечение легочного туберкулеза (Преимущественные современные его методы)*). Доклад, прочитанный

C. Šabado pranešimai apie tuberkuliozę, išleisti atskirais leidiniais

Imperiatoriškosios Vilniaus medicinos draugijos ataskaita

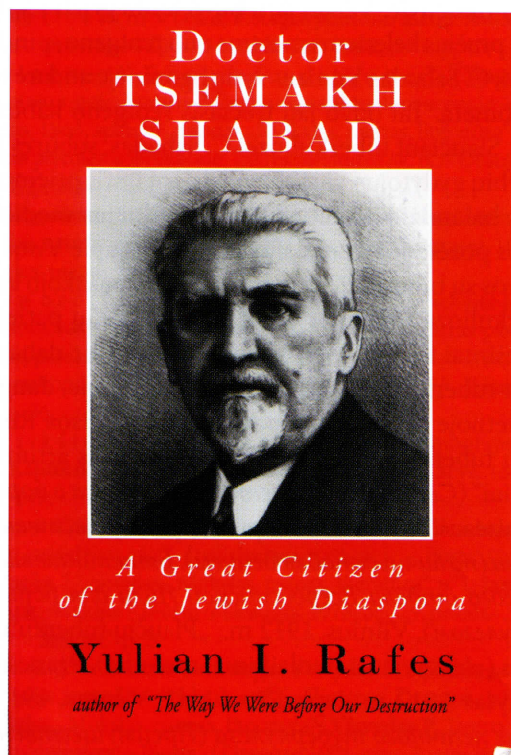
12 ноября 1912 г.) Вильно, 1913 г. C. Šabado iniciatyva 1911 m. įkurtas Vilniaus skyrius prie Visos Rusijos kovos su tuberkulioze lygos.

C. Šabadas buvo aktyvus Vilniaus bendruomenės narys, dalyvavo sprendžiant visus miesto ir žydų bendruomenės reikalus. Pirmojo pasaulinio karo metais Vilniuje rūpinosi karo pabėgėliais, buvo Pabėgėlių komiteto narys.

1919–1920 m. vadovavo Vilniaus žydų bendruomenei. Nuo 1919 m. iki mirties buvo Vilniaus miesto tarybos narys. C. Šabadas – vienas iš žydų mokslinio instituto (JIVO), 1925 m. pradėjusio veiklą Vilniuje, organizatorių ir įkūrėjų. Jis buvo Vilniaus magistrato sveikatos apsaugos komiteto (TOZ) pirmininkas. Daktaras ypač daug dėmesio skyrė vaikų sveikatos problemoms. Jo dėka buvo įkurta Žydų labdaros draugija, vaikų poilsio stovyklos, našlaičių prieglauda Šopeno gatvėje, kiekvienoje mokykloje buvo paskirtas gydytojas. Nuo 1920 m. jo vadovaujama organizacija rėmė 11 mokyklų valgyklų, kuriose kasdien maitinosi 2500 nepasiturinčių šeimų vaikų. Igyvendino labai svarbų projektą „Pieno lašas“ – kūdikius turinčioms Vilniaus gyventojoms nemokamai buvo suteikta pieno ir maisto daivinių, drabužių.

Apie C. Šabado gerumą žmonės kūrė legendas. Jis užsiėmė labdarine veikla, nemokamai gydė nepasiturinčius vilniečius. Bendravo su gydytoju Antanu Vileišiu, Europos intelektualais, iš kurių vertėtų paminėti Albertą Einšteiną, taip pat buvo pažįstamas su Jozefo Pilsudskio broliu gydytoju, jį gerai pažinojo ir Lietuvos Prezidentas Antanas Smetona. C. Šabadas bendradarbiavo su rusiška, lenkiška, jidiš spauda, rašė straipsnius, leido brošiūras. Paskelbė labai vertingų sanitarinės statistikos darbų apie miesto gyventojų sergamumą ir mirtingumą. Jo moksliniai straipsniai buvo publikuoti beveik kiekviename „Vilniaus medicinos draugijos darbų“ (*Pamiętniki Wilenskiego Towarzystwa Lekarskiego*) numeryje.

C. Šabadas atkreipė dėmesį į tai, kad nemažai ligų lemia blogos gyvenimo sąlygos ir higienos normų nepaisymas. Jis mokė miesto gyventojus, ragino laikytis švaros, skaitė

Juliano I. Rafeso knyga, skirta C. Šabadui (Baltimorė, JAV. 1999)

paskaitas, dalijo leidinukus. Savo darbuose pabrėžė fizinio grūdinimosi reikšmę vaikystėje. Ypač dideli jo nuopelnai medicinos ir higienos mokslinei literatūrai jidiš kalba. 1922–1933 m. C. Šabadas redagavo populiarių medicinos žurnalą „Liaudies sveikata“ (*Folksgezunt*). Daug nuveikė kurdamas medicinos terminologiją jidiš kalba. Buvo vienas iš medicinos skyriaus redaktorių rengiant visuotinę žydų enciklopediją, kurią Semiono Dubnovo fondas išleido Paryžiuje.

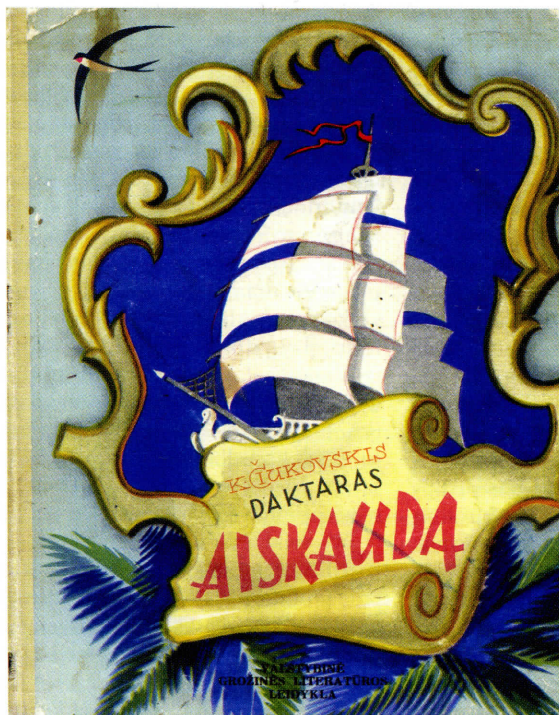
Daktaras C. Šabadas mirė 1935 m. sausio 21 d. Jo mirties dieną nedarbo ne tik žydų krautuvės ir organizacijos, bet ir bankai, o į kapines daktarą lydėjo tūkstančiai žmonių. Kalbėjusieji prie kapo sakė, kad nors Šabadas buvo Vilniaus gydytojas, pas jį gydytis žmonės vykdavo iš visų pakraščių. Jis buvo medikas, visuomenės veikėjas, kultūrininkas, politikas, mokslo žmogus, bet „visas šias veiklos sritis viršijo jo didelė asmenybė, tokia pilnatviška, tokia tobula, tokia dora“. C. Šabado įkurtos vaikų sanatorijos kieme buvo pastatytas paminklas (skulptorius S. Šmurla) su užrašu „Daktaras T. C. Šabadas – didysis vaikų bičiulis“, kuris karo metais buvo nugriautas, bet vilniečiai jo biustą išsaugojo ir po karo perdavė Valstybiniam žydų muziejui. 1940 m. viena iš Vilniaus gatvių buvo pavadinta Šabado vardu. 2007 m. Vilniaus senamiestyje, Mėsinių gatvėje, atidengta skulptoriaus Romualdo Kvinto sukurta skulptūra, vaizduojanti daktarą, kalbantį su vaiku.

Kovo 19 d. Lietuvos medicinos bibliotekoje (LMB) atidaryta paroda, skirta 150-osioms daktaro C. Šabado gimimo metinėms. Susirinkusiuosius sveikinusi bibliotekos

direktorė Salvinija Kocienė džiaugėsi, kad šiam garbiam daktarui skirta paroda sulaukė didelio susidomėjimo. Renginį pradėjęs sveikatos apsaugos ministras Vytenis Povilas Andriukaitis pabrėžė, kad daktaras C. Šabadas – svetimam skausmui jautrus gydytojas, vienas iš tauriausių humanistų, sugebėjęs suvienyti visų tautybių žmones. Pediatrė docentė Aldona Rainytė savo pranešime apžvelgė svarbiausius daktaro C. Šabado gyvenimo faktus ir papasakojo, kaip buvo sukurtas Daktaro Aiskauda personažas.

Vilniaus medicinos draugijos (VMD) pirmininkė docentė Dalia Triponienė labiau akcentavo daktaro veiklą draugijoje: C. Šabadas buvo labai aktyvus narys, 1926 m. išrinktas viceprezidentu. Dirbo intensyviai, draugijos posėdžiuose perskaitė daugybę pranešimų. Tyrė ir analizavo gyventojų sergamumo ir mirtingumo priežastis, būdingiausias to meto ligas, buvo vienas iš medicinos daktarų, daugiausiai demonstravusių ligonius (daugiau kaip 16 demonstracijų). Garbingoje VMD „Aukso knygoje“ C. Šabado vardas įrašytas trisdešimt pirmuoju numeriu. Doc. D. Triponienė pabrėžė, kad C. Šabado veikla atspindi visų draugijos narių veiklą.

Daktarui C. Šabadui skirtą parodą pristatė LMB Informacijos skyriaus vedėja Regina Vaišvilienė. Greta knygų, straipsnių ir nuotraukų parodoje eksponuojami senieji Vilniaus medicinos draugijos leidiniai: „Vilniaus medicinos draugijos darbai“ (*Pamiętniki Wilenskiego Towarzystwa Lekarskiego*); „Imperatoriškosios Vilniaus medicinos draugijos protokolai“ (*Протоколы Императорского Виленского Медицинского Общества*).

1-asis „Daktaro Aiskaudos“ pasakos leidimas (1947 m.) lietuvių kalba

Romualdo Kvinto skulptūra gydytojui C. Šabadui Vilniaus senamiestyje

www.vilnius-tourism.lt nuotr.